

MUDr. Mária BELLOVÁ

prvá slovenská lekárka

(*10.11.1885 Liptovský Peter † 20.11.1973 Príbovce)

Mária Bellová sa narodila 10. 11. 1885 na fare v Liptovskom Petre, ako piate zo siedmich detí, v rodine evanjelického farára, učiteľa, národovca a rusofila Štefana Bellu a jeho manželky, Jany, rodenej Karlovskej. Máriin otec, Štefan, bol kultúrne, osvetovo, publicisticky a aj literárne činný, bol prísnu hlavou rodiny a všetky svoje deti vychovával v národnom duchu. Aj napriek skromným pomerom im umožnil získať vynikajúce vzdelanie.

Mária Bellová sa už narodila s podlomeným zdravím. Zdravotné problémy ju od detstva vylučovali z kolektívu vrstovníkov. Učila sa väčšinou doma s otcom. Navštevovala dievčenskú školu v Pančeve a meštianku v Liptovskom Mikuláši. Keďže sa Mária veľmi dobre a rýchlo učila, otec sa rozhodol, že jej treba dopriať vyššie vzdelanie. Bola prijatá na evanjelické lýceum v Banskej Štiavnici, vďaka otcovmu priateľovi, profesorovi Ježovičovi, ktorý tam zastával funkciu riaditeľa. Keďže bola prijatá iba ako externá študentka, učila sa doma a do školy chodila len skladať skúšky. Napriek všetkým prekážkam, v roku 1905 s vyznamenaním úspešne zmaturovala.

Už od detstva bola konfrontovaná s biedou a chorobami, ktoré patrili ku každodenným problémom obyvateľstva. Bola to najmä tuberkulóza, ktorá priamo súvisela so sociálno-ekonomickým postavením obyvateľstva. Mária sa vždy túžila stať lekárkou. Štúdium, ktoré si vybrala, bolo na ich pomery pomerne drahé. Otec však videl dcérino nadanie a hlboké odhodlanie stať sa lekárkou, preto rozhodol, že Mária pôjde študovať medicínu. Otec sa ju rozhodol prihlásiť na univerzitu do Prahy, ale odtiaľ im prišla odpoveď, že ju nemôžu prijať, preto sa rozhodli pre štúdium medicíny na Univerzite v Budapešti. Prijatie na lekársku fakultu nebolo pre ženu jednoduché. Na ceste k vytúženému cieľu stálo Márii nielen podceňovanie spoločenskej úlohy ženy, ale aj predpisy maďarskej univerzity, ktoré nedovoľovali prijímať ženy za riadne poslucháčky. Jej prijatiu na univerzitu napomohla intervencia otca u priateľa z mladosti, prof. Antona Genersicha. Mohla sa zatiaľ stať len externou študentkou a až po úspešnom absolvovaní troch kolokvií sa stala

riadnou poslucháčkou lekárskej fakulty. Finančnú pomoc poskytol Márii aj jej brat Štefan Vladimír, ktorý jej pravidelne prispieval na štúdium.

V Budapešti študovalo viacero Slovákov, ktorí sa schádzali v Slovenskom spolku. Mária sa ako emancipovaná žena nemienila zmieriť s názorom, ktorého zástancom bol paradoxne aj jej otec, že žena má byť v prvom rade dobrou gazdinou, ženou a matkou, ktorá nemá iné ambície ako blaho svojho manžela a detí. Aj Mária sa angažovala v Slovenskom spolku, kde prednášala o emancipácii žien, o potrebe ich vzdelávania a väčšej spoločenskej aktivity. Počas štúdia Mária zažila aj stupňujúci sa maďarský útlak a snahy o odnárrodnenie nemaďarského obyvateľstva vtedajšieho Uhorska. Často jej väčšina profesorov pri skúškach vyčítala, že sa hlási k národu, ktorý podľa nich neexistuje. Roky náročného štúdia priniesli zaslúžený úspech dňa 26. 11. 1910. Mária Bellová, ako prvá slovenská študentka na budapeštianskej univerzite, prebrala do svojich rúk lekársky diplom a dosiahla ako prvá Slovenka titul doktorky medicíny.

V rámci popromočnej praxe pracovala v psychiatrickej liečebni v Pécsi, v Trenčíne a vďaka finančnej podpore matkinho brata mohla v rokoch 1911-1912 absolvovať študijné pobyty v Paríži a v Bruseli. V roku 1913 absolvovala prax na internom oddelení v Berlíne, kde sa zaujímalala o detské lekárstvo a bakteriológiu. Predsudky a nedostatok financií jej nedovoľovali zriadiť si vlastnú ordináciu v rodnom Liptove a nenašlo sa pre ňu ani iné adekvátne miesto v štátnom sektore zdravotníctva na Slovensku. Nakoniec musela odísť do Sedmohradska. V roku 1913 začína svoju lekársku prax na chirurgickom oddelení v sedmohradskom Marosvasárhelyi, dnešnom rumunskom Tirgu Mures. Práve tu ju zastihla prvá svetová vojna. Stala sa z nej vojenská lekárka v lazarete, vzdialenom od fronty len niekoľko kilometrov. Popri povinnostiach vojenskej lekárky, často vypomáhala v miestnej civilnej nemocnici. Miestni obyvatelia si ju za jej nezištnú pomoc začali veľmi vážiť. Získala si ich dôveru a úctu a preto sa ju rozhodli po skončení vojny vymenovať za primárku detského oddelenia miestnej nemocnice. V roku 1918 jej červený kríž za jej obetavú prácu udelil vyznamenanie „*pro patria et humanitate*“.

V januári 1920 žiadala ministerstvo zdravotníctva v Prahe o miesto lekárky na Slovensku, znova však dostáva odmietavú odpoveď. Aj napriek skutočnosti, že je na Slovensku nedostatok lekárov a veľmi vysoká detská úmrtnosť. Na Slovensko sa dostala až na pozvanie

konškoláka Jozefa Urama, primára chirurgického oddelenia v Košiciach. Tam ako sekundárna lekárka zostala pracovať päť rokov. Rozvíjajúce sa zdravotné ťažkosti ju nútili zmeniť prostredie a až za pomoci liptovského rodáka z Pribyliny, košického župana Dr. Jana Rumana a Vavra Šrobára, dostala miesto lekárky v Šrobárovom ústave v Dolnom Smokovci, kde nastúpila na chirurgické oddelenie. V Šrobárovom ústave v Dolnom Smokovci pôsobila v rokoch 1925-1957. Začínala tu ako lekárka, neskôr sa stala primárkou a viedla rôzne oddelenia. V obore, ktorý si zvolila, bolo v tom čase málo lekárov pre jeho spojitosť s vysokým rizikom ochorenia. V roku 1929 bola menovaná zástupkyňou nového riaditeľa ústavu MUDr. Jozefa Říhu. Udalosti rokov 1938-1945 zasiahli hlboko do ústavného života, ale aj do súkromného života Márie Bellovej.

MUDr. Mária Bellová sa zaslúžila a významnou mierou prispela k rozvoju lekárskeho vied na Slovensku, najmä v boji proti detskej tuberkulóze, ktorá v tej dobe bola najzávažnejšou sociálnou chorobou s vysokou detskou úmrtnosťou. Zaoberala sa výskumom nových dietetických a hygienických metód liečenia tohto ochorenia, okrem dietoterapie a klimatoterapie skúmala aj možnosti použitia liečivých bylín pri liečbe tuberkulózy. Svojimi rozsiahlymi prednáškami a odbornými besedami prispela k rozvoju zdravotnej výchovy, v ktorej patrila medzi priekopníkov na Slovensku. Po celý svoj život sa snažila pomáhať chorým ľuďom, najmä deťom a dospievajúcej mládeži. Pre izolované deti, ktoré svojich rodičov a blízkych nevideli niekedy aj celé roky, sa snažila byť všetkým čo potrebovali. Nebola pre nich len lekárkou, ale často im nahrádzala aj rodinu, veľmi dobre si uvedomovala a chápala ich pocity a potreby. Na oddelenia kam nemali pre vysokú infekčnosť prístup ani učitelia, chodila často učiť sama. Najradšej ich učila zemepis, dejepis, literatúru, spoločenskú výchovu, ale ani ostatné predmety nezanedbávala. Keďže si nezaložila vlastnú rodinu, aj svoj voľný čas väčšinou venovala chorým deťom, ktoré s láskou volala nezábudky. Vo vzácnych chvíľach osobného voľna si veľmi rada čítala, okrem odborných kníh a časopisov sa rada venovala najmä ruskej literatúre, medzi jej najobľúbenejších autorov patrili Puškin a Tolstoj. Nadalej sa vzdelávala a mimoriadne rada viedla filozofické debaty, najmä s mužmi. Aj napriek svojej citlivej a láskavej povahe, bola samotárka. Rada chodievala na dlhé osamelé prechádzky do okolitej prírody. Mnohí z pacientov na ňu spomínali a aj po svojom odchode zo sanatória jej počas dlhých rokov písali a navštevovali ju. Bohužiaľ sama nepísala a nepublikovala žiadne

odborné články, ani knihy. Mala akýsi vrozený odpor k písaniu, o svoje vedomosti a skúsenosti sa podelila iba ústnou formou na lekárskech a sesterských seminároch. Pretože dosahovala veľmi dobré výsledky, roku 1947 ju vymenovali za hlavnú odborníčku na tuberkulózu.

Za celoživotnú obetavú prácu bola k životnému jubileu sedemdesiatym narodeninám v roku 1955 vyznamenaná Radom práce. V roku 1957 odišla Mária ako sedemdesiatdva ročná do dôchodku. V zimných mesiacoch bývala u rodiny svojej netere Oľgy Heidovej v Šumperku na Morave a v letných mesiacoch u svojho synovca, evanjelického farára Jána Chalupku v Příbovciach. Posledných päť rokov zo zdravotných dôvodov už zostávala len v Příbovciach. Pri príležitosti osemdesiatych narodenín bola vyznamenaná zlatým diplomom budapeštianskej lekárskej fakulty. A pri príležitosti jej osemdesiatych piatich narodenín na jej počesť usporiadali slávnosť vo Ftizeologickom ústave v Podunajských Biskupiciach pri Bratislave.

Dňa 20. 11. 1973, desiaty deň po oslávení svojich osemdesiatych ôsmich narodenín, odišla na večný odpočinok.

Na poslednú rozlúčku, MUDr. Máriu Bellovú, prišlo odprevadiť okrem najbližšej rodiny mnoho miestnych obyvateľov, ako aj obyvatelia zo širokého okolia. Pohrebu sa zúčastnili vo veľkom počte zamestnanci a lekári z Dolného Smokovca, rozlúčiť sa prišli aj zástupcovia Lekárskej fakulty v Martine, zástupcovia miestnej samosprávy ako aj zástupca samosprávy z jej rodnej obce, Liptovského Petra.

Po pohrebných obradoch bola jej telesná schránka, podľa jej želania, prevezená na spopolnenie do krematória v Olomouci. Urna s pozostatkami bola uložená do spoločného hrobu k sestrám, Želmíre Bellovej a Oľge Chalupkovej, na cintoríne v Příbovciach. Až po 29. rokoch, presne 20. 3. 2002, bola urna s pozostatkami MUDr. Márie Bellovej prevezená a slávnostne uložená na Martinskom národnom cintoríne.

MUDr. Mária Bellová sa svojim životom nezmazateľne zapísala do slovenskej histórie a je smutné, že po tom všetkom, čo v živote vykonala, nie je jej osobe venovaná dostatočná pozornosť a úcta, ktorú si právom zaslúži.

Zdroj:

MÁLIKOVÁ, A.: Bakalárska práca Mária Bellová - prvá slovenská lekárka, 2011

ŽILA, Ľ.: MUDr. Mária Bellová, prvá slovenská lekárka, ISBN: 978-80-972073-7-3, rukopis